

L. M. Montgomeryn samaistuttavat ja helposti lähestyttävät tyttökirjaklassikot ovat tuoneet inspiraatiota ja lohtua usealle sukupolvelle suomalaisia lukijoita. Nyt teoksia on vihdoinkin saatavilla uusina nykyaikaisina suomennoksina, jotka ovat avainasemassa, kun halutaan innostaa uusia lukijoita klassikkoteosten pariin.

LAURA LEDEN

RAKASTETUT TYTTÖKIRJAKLASSIKOT

UUSINA SUOMENNOKSINA

UUDEN SUKUPOLVEN LUETTAVAKSI

TÄNÄ VUONNA tulee kuluneeksi 150 vuotta kanadalaisen kirjailijan L. M. Montgomeryn syntymästä. Hänen teostensa ensimmäiset suomennokset julkaistiin jo 1920-luvulla ja ne uudistettiin 1960-luvulla. Suomalaiset lukijat ovat rakastaneet rikkaan mielikuvituksen omaavia, aikansa sukupuolinormeja rikkovia suorasanaisia ja tunteellisia Vihervaaran Annaa ja runotyttö Emiliaa sukupolvesta toiseen, kuten käy ilmi Suvi Aholan ja Satu Koskimiehen lukukokemuksia kokoavasta teoksesta *Uuden kuun ja Vihervaaran tytöt* (2005).

Uusia suomennoksia näistä klassikkoaseman saavuttaneista teoksista on kuitenkin peräänkuulutettu jo pitkään, sillä aiemmat suomennokset ovat paitsi vanhoja myös lyhennettyjä, mitä kirjoissa ei edes mainita. Karsittuihin kohtiin kuuluu muun muassa kuvailevia jaksoja, viittauksia englanninkieliseen kirjallisuuteen ja henkilöhahmojen normeja rikkovaa käytöstä, sillä alun perin kaksoisyleisölle kohdistetun teoksen suomennokset haluttiin kohdistaa nimenomaan lapsille ja nuorille.

Monen lukijan onneksi kustantamo Art House on viime vuosina alkanut julkaista uusia suomennoksia Montgomeryn teoksista lasten- ja nuortenklassikkosarjassaan. Tähän mennessä on ilmestynyt Kaisa Rannan suomentamat *Runotyttö* (2023) ja *Runotyttö maineen polulla* (2024) ja tänä syksynä ilmestyy Terhi Leskisen suomentama *Vihervaaran Anne*. Art Housen sarjassa on aiemmin julkaistu Frank L. Baumin *Ihmema Oz* (2001), Louisa May Alcottin *Pikku naisia* (2004), F. H. Burnettin *Salainen puutarha* (2006) ja *Pikku prinsessa* (2022), Johanna Spyrin *Heidi* (2022) sekä Felix Saltenin *Bambi* (2023).

- *Art House on panostanut lasten ja nuorten klassikkosarjaan, koska haluamme tuoda näitä ylisukupolvisia klassikoita uusien lukijoiden saataville. Lasten ja nuorten klassikot jäävät helposti muiden teosten varjoon, vaikka ne ovatkin myyneet paljon vuosien varrella. Yhteisellä ulkoasulla julkaistava sarja on teoksille luonteva kehys ja panostus uusiin suomennoksiin on pitkäkestoinen, kertoo Art Housen toimituspäällikkö Ulla Salmi.*

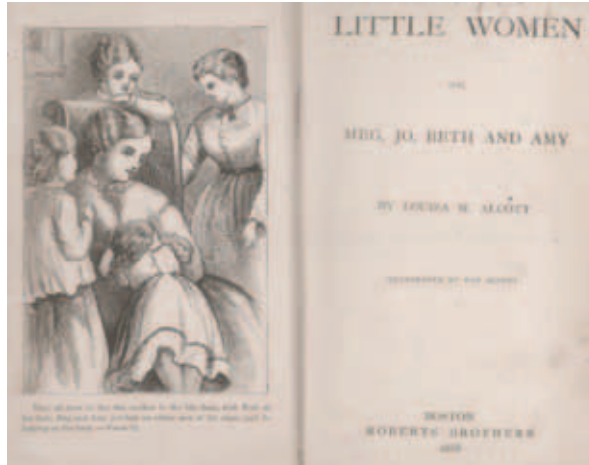
JOHANNA SPYRI, NOIN 1890.
WIKIMEDIA COMMONS

JOHANNA SPYRI, HEIDI KANSSA BRAUCHEN
WAS ES GELERNT HAT, 1932.

LOUISA MAY ALCOTT, KIRJAILIJA ORJUUDEN
VASTUSTAJA JA SAIRAANHOITAJA. KUVA
WARREN'S PORTRAITS, BOSTON 1870
WIKIMEDIA COMMONS

L.M. ALCOTT. LITTLE WOMEN.
BOSTON: ROBERTS BROS, 1868.
KUVITTANUT MAY ALCOTT.

Frances Hodgson Burnett oli
brittiläinen kirjailija. Hän elätti
itsensä kirjoittamalla, vaikka
tuohon aikaan porvarillisen
luokan naisten työntekoa ei
pidetty hyväksyttävänä asiana.
WIKIPEDIA

”Pimeänä ja koleana talvipäivänä, jolloin Lontoon kadut verhosi niin sakea ja raskas sumu, että lyhtyjen täytyi olla sytytettyinä ja kauppojen ikkunoiden valaistuina pitkin päivää niin kuin iltaisin, istui pieni tyttö isänsä kanssa ajurinvaunuissa, jotka hitaanlaisesti vierivät suuria katuja.

Tyttö istui jalat nahkasiin käärittyinä nojaten isäänsä, joka tuki häntä käsivarrellaan, ja katseli vaunujen ikkunasta ohikulkijoita suurilla silmillään, joissa oli ihmeellinen, hänen ikäisekseen omituisen miettävä ilme. —

Kohderyhmä

Salmen mukaan uusien suomennosten ensisijainen kohderyhmä on nuoret ja varhaisnuoret, mutta mitään tiettyä ikähaarukkaa kustantamo ei halua antaa.

– *Teokset ovat ikävapaita ja niihin tarttuvat hyvin eri ikäiset lukijat.*

Montgomeryn kirjoittaessa teoksiaan 1900-luvun alussa jako lasten ja aikuisten kirjallisuuden ei ollut yhtä selkeää kuin nykyään, vaan hän kohdensi teoksensa tietoisesti kaksoisyleisölle. Teoksissa on eri tasoja, jotka puhuttelevat eri ikäisiä lukijoita. Lapsia kiinnostavat Annan ja Emilian (uusissa suomennoksissa Annen ja Emilyn) seikkailut, kun taas vanhemmat lukijat tunnistavat kirjoista hienovaraista sukupuoli-rooleihin ja käytösnormeihin kohdistuvaa yhteiskuntakritiikkiä, joka ilmenee muun muassa huumorin ja ironian kautta.

Suomentaja Kaisa Ranta korostaa, että on hienoa, että eri tasot elävät rinnakkain. Kirjojen kertojan aikuinen katse ei koskaan mitätöi nuoren päähenkilön maailmaa vaan päinvastoin edustaa syvää ymmärrystä lapsuudesta ja nuoruudesta. Sekä Ranta että Salmi nostavat esiin, että Montgomeryn teosten uudet suomennokset sopivat erityisen hyvin ääneen luettaviksi, ja mahdollistavat lapsen ja aikuisen yhteisen lukukokemuksen ja herättävät keskustelua toisen aikakauden todellisuudesta.

Lukijoiden palaute

Montgomeryn teosten uudet suomennokset ovat herättäneet huomiota sosiaalisessa mediassa mutta myös perinteiset mediat ovat niitä nostaneet. Somearvioiden perusteella uusiin suomennoksiin on tartuttu uteliaisuudella ja erityisen aktiivisia ovat noin 30–40-vuotiaat naiset. Luonnollisesti keskustelua ovat herättäneet etenkin käänösratkaisut, jotka poikkeavat vanhojen tuttuun suomennosten ratkaisuksista. Huomiota herätti etenkin tieto, että tuttu Vihervaaran Anna onkin Leskisen uudessa suomennoksessa Vihervaaran Anne, kuten Montgomeryn alkuperäisessä teoksessa *Anne of Green Gables*. Myös runotyttö Emilia on Rannan uudessa suomennoksessa Emily alkuteoksen mukaisesti, mikä on nyky-suomennoksissa yleisin ratkaisu nimien osalta. Tutun hahmon nimen vaihtuminen herättää kuitenkin lukijoissa tunteita. Puolassa *Anne of Green Gables* -teoksen uusimman käännöksen julkaisun yhteydessä nousi jopa mediakohu, kun lukijoiden rakastama kirja ei ollutkaan enää *Ania z Zielonego Wzgórza* (suom. Vihervaaran Ania) vaan *Anne z Zielonych Szczytów* (Vihreiden päätyjen Anne). Kyseessä oli jo 17. puolankielinen käännös, joten tässä versiossa oli nimenomaan haluttu hakea poleemisuutta suhteessa aiempiin käännöksiin.

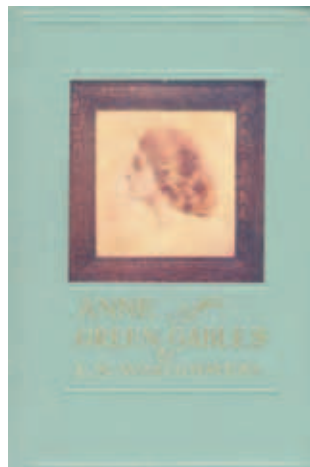
Uusien nuorten lukijoiden kohdalla sen sijaan eri suomennosversioiden vertailu ei korostu. *Lukufiilis*-mediassa julkaistussa arvioissa teoksesta *Runotyttö maineen polulla* 16-vuotias

L. M. MONTGOMERY, VIHervaaran ANNE, ART HOUSE 2023

LUCY MAUD MONTGOMERY, 1920-1930 -L.
LIBRARY AND ARCHIVES CANADA
WIKIMEDIA COMMONS

L. M. MONTGOMERY, ANNE OF GREEN GABLES
1908. 1. PAINOKSEN KANSI: GEORGE FORT GIBBS.
WIKIMEDIA COMMONS

"They looked at her and whispered to each other"

L. M. MONTGOMERY'S ANNE OF GREEN GABLES, ENSIMMÄISEN PAINOKSEN KUVITUSTA. 1908. WIKIMEDIA COMMONS

"Thwack! Anne had brought her slate down in Gilbert's head".

L. M. MONTGOMERY'S ANNE OF GREEN GABLES, ENSIMMÄISEN PAINOKSEN KUVITUSTA. 1908. WIKIMEDIA COMMONS

Anna-Sofia Kouvonen kuvaa kirjaa kevyeksi ja mukavaksi kesälukemiseksi. Kouvonen toteaa kuitenkin myös, että kirjan hidastempoisuus voi tuntua nuorista lukijoista vieraalta.

Samaistuttavat henkilöihahmot

Klassikkojen esiin nostaminen nuorten lukijoiden keskuudessa on panostuksen arvoista, sillä niitä löytyy samaistuttavia maailmoja, jotka voivat tarjota kaivattua pakoa arjesta yhtä lailla kuin nuorten suosimat fantasia- ja scifimaailmat.

Ulla Salmen mielestä Montgomeryn teoksissa nuoriin lukijoihin vetoavat nimenomaan vahvat ja samaistuttavat henkilöihahmot:

- *Sekä Vihervaaran Anne että runotyttö Emily ovat itsenäisiä toimijoita, joilla on vahva tahto tavoitella itsensä näköistä elämää. Molemmat pyrkivät löytämään paikkansa uudessa elinympäristössään ja ovat aikaansa nähden edelläkävijöitä panostaessaan opintoihin (Anne) ja pyrkiessään toteuttamaan unelmansa kirjailijuudesta (Emily). Vaikka Montgomeryn teosten maailma eroaa nykynuorten maailmasta, sosiaalisten suhteiden kiemurat, vahvat tunteet, arjen ilot ja surut sekä aikuisten asettamien normien kyseenalaistaminen ovat ajattomasti samaistuttavia. Kirjat ovat myös tarinallisesti edelleen toimivia, vaikka tempo onkin verkkaisempi kuin nykynuortenkirjallisuudessa.*

Myös Kaisa Ranta, joka nauttii Montgomeryn suomentamisesta täysin siemauksin, nostaa esiin teosten ajattomat teemat - kasvun lapsesta aikuiseksi ja työstä naiseksi, niin iloine kuin suruineenkin:

- *Ehkä nimenomaan vanhan kirjan lukeminen antaa mahdollisuuden tarkastella kasvamista turvallisen, eskapistisen etäisyyden päästä, kun maailma on erilainen ja auttaa ymmärtämään, ettei kukaan ole lopulta kasvukipuineen ypöyksi tai outo, vaan niitä on podettu myös sata vuotta sitten.*

Montgomeryn samaistuttavat sankarittaret ovatkin olleet esikuvia monelle lukijalle vuosien varrella. Aholan ja Koskimiehen 2000-luvun alussa keräämät Montgomeryn teosten lukukokemukset kertovat, että *Runotyttö*-kirjat ovat kannustaneet monia nuoria lukijoita kirjoittamaan ja suuntaamaan kirjailijan tai toimittajan uralle, kun taas *Anna*-sarjan innoittamina useat lukijat kertovat päätyneensä opettajaksi.

Tyttökirjaklassikot somessa

Somen rooli on merkittävä, kun halutaan nostaa klassikkoja nuorten lukijoiden tietoisuuteen. Kirjasomessa rakastamia klassikkoja kuten Montgomeryn teoksia ovat tuoneet esiin muun muassa lukevina esikuvina toimivat kirjatokkajat Ulla Lehtinen (@tarinannuppuja) ja Lotta Saahko (@pienirunotyttö).

L. M. MONTGOMERY
RUNOTYTTÖ MAINEEN POLULLA
JATKOA KIRJAAN PIENI
RUNOTYTTÖ
SUOMENTANUT I. K. INHA
(EMILY CLIMBS 1925),
SUOM. 1948, WSOY

— Päiväkirjasta oli tullut nuoren, vilkkaan elämän hallitseva tekijä. Se korvasi ne kirjeet, joita tyttö lapsuudessaan oli kirjoittanut isävainajalleen ja joihin hän oli purkanut huolensa ja vaikeutensa. Lähes neljätoistavuotiaallakin on haikean ihanista vuosistaan huolimatta vaikeuksia, varsinkin jos sattuu olemaan Elisabet Murrayn kaltaisen naisen tarkassa ja hyvää tarkoittavassa, vaikei suinkaan erikoisen

hellätunteisessa holhouksessa.

Emiliasta tuntui toisinaan, että hän voisi räjähtää, ellei saisi purkaa painetta päiväkirjaansa. Paksu musta Jimmy-kirja oli kuin ystävä ja luotettava uskottu, kun mieltä polttivat asiat, jotka piti pukea sanoiksi, mutta jotka kuitenkin olivat liian tulenarkoja kenellekään kerrottaviksi. —

LUETTAVISSA: PROJEKTI LÖNNROT

Salmi on iloinen, että nimenomaan tyttökirjakklassikot ovat saaneet huomiota kirjjasomessa.

– *On tärkeää tuoda esiin erityyppistä ja eriaikaista kirjallisuutta, Salmi toteaa. Parhaimmillaan uusien maailmojen esiin nostaminen on innostavaa.*

Klassikkojen pariin ovat viime vuosina johdelleet myös elokuva-adaptaatiot kuten *Pikku naisia* (2019) ja tv-sarjat, kuten monissa maissa suuren suosion saavuttanut Netflixin *Anne with an E* (2017–2019). Näissä klassikkotarinoita on tuotu lähemmäs nykakatsojia lisäämällä tarinoin modernia elementtejä ja koukuttavaa draaman kaarta. Vaikka kirjat poikkeavatkin näistä uusista tulkinnoista, monet lukijat ovat niiden perusteella löytäneet kirjat ja halunneet niiden kautta palata tuttuun hahmojen pariin.

Anne with an E -sarjan vanavedessä kiinnostus Montgomeryn teosten uudelleenkäntämiseen onkin herännyt monessa maassa, ja kirjat ovat löytäneet paljon uusia lukijoita esimerkiksi Brasiliassa, jossa sarjan ympärille on muodostunut aktiivinen someyhteisö.

Uudet suomennokset avainasemassa

Nykyaikainen kieliasu ja houkuttelevat kansikuvat ovat tärkeitä, jotta somen ja tv-sarjojen herättämä kiinnostus innostaa nuoria lukijoita klassikkojen pariin.

– *Uusien lukijoiden tavoittamisessa klassikkoteosten uudet käännökset ovat avainasemassa, sillä innostus ei saa tyssätä vanhanaikaiseen kieleen tai aikansa eläneeseen visuaaliseen ilmeeseen, Salmi tähdentää.*

Ranta on uusissa suomennoksissaan tavoitellut kieltä, joka on sanastoltaan ja rakenteiltaan ymmärrettävää nykylukijalle, mutta niin, että menneen maailman lumo ja Montgomeryn runsas tyyli säilyy:

– *Minulle oli tärkeää myös pyrkiä siihen, etten kalskahtaisi holhoavalta – vanhoissa lyhennetyissä Runotyttö-suomennoksissa on ainakin omaan korvaani hieman paapova sävy. Nuorten kykyä ottaa vastaan omasta arkielämästään ja arkielestään poikkeavaa kirjallisuutta ei pidä aliarvioida.*

Myös Satu Kontisen luomassa uusien suomennosten ulkoasussa on panostettu Montgomeryn tyyliin ja miljöölle uskolliseen estetiikkaan, joka linkittyy cottagecore- ja fairycore-trendeihin, joissa luonto on keskiössä.

– *Halusimme välttää tietyn ikäisen hahmon esiin tuomista kansissa, jotta teokset vetoavat laajaan kohderyhmään. Sen sijaan olemme tuoneet kansikuviin tarinaan liittyviä yksityiskohtia kääntäjän kommenttien perusteella, Salmi kertoo.*

LUCY MAUD MONTGOMERY
(1874-1942), NORVAL, ONTARIO
1932. ARCHIVES OF ONTARIO

Emily of New Moon (Pieni runotyttö)

Chapter I

The House in the Hollow

THE house in the hollow was "a mile from anywhere"—so Maywood people said. It was situated in a grassy little dale, looking as if it had never been built like other houses but had grown up there like a big, brown mushroom. It was reached by a long, green lane and almost hidden from view by an encircling growth of young birches. No other house could be seen from it although the village was just over the hill. Ellen Greene said it was the loneliest place in the world and vowed that she wouldn't stay there a day if it wasn't that she pitied the child. - - -

PROJECT GUTENBERG

Vaihtoehto perinteisille klassikoille

Kirjastotyössäni nuorten parissa huomaan, että nuorten innostaminen klassikoiden pariin ei aina ole helppoa, vaikka ne olisivatkin tuttuja somesta tai elokuvista. Opettajilla ja kirjastojen henkilökunnalla on tärkeä rooli erilaisiin kirjallisuuden maailmoihin johdattelemisessa myös klassikoiden osalta, ja on tärkeä tuoda esiin klassikkojen monipuolisuutta.

- *Nuortenkirjakklassikot ovat helposti lähestyttävää, ja ne voivat madalta kynnystä tarttua klassikkoihin myös jatkossa, Salmi pohtii.*

Sama korostuu myös *Lukufiilis-*arviossa, jossa 16-vuotias Kouvonen suosittelee *Runotyttö maineen polulla* -kirjaa muille nuorille ensimmäiseksi luettavaksi klassikoksi.

Nuortenkirjakklassikot ovat klassikkoja yhtä lailla kuin Dickensit ja Austenit. Nekin tuovat esiin toisen ajanjakson kirjoitustyyliä ja ajatusmaailmaa. Erityyppisten klassikkojen esiin nostaminen edistää erilaisen kirjallisuuden tasapuolista arvostusta. Klassikoksi voi ajan saatossa muodostua yhtä lailla Jenny Hanin nuorten romantiikka tai Sarah J. Maasin fantasia kuin Jonathan Franzenin aikuisille suunnattu sosiaalirealismi genrestä ja kohderyhmästä riippumatta.

LAURA LEDEN

PHD, UNIVERSITY OF HELSINKI

HELENE SCHJERFBECK, ANNULI LUKEE, 1923
SUOMEN VALTIO, KOKOELMA: YRJÖ JA NANNY
KAUNISTON KOKOELMA. KUVA: KANSALLISGALLERIA /
HANNU PAKARINEN